

Особливості ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування

Сучасний ринок спільного інвестування являє собою досить складну у функціональному та інституціональному аспектах систему, яка потребує теоретичного аналізу й осмислення процесів ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування в Україні.

Бухгалтерський облік випуску та первинного розміщення цінних паперів пайового інвестиційного фонду (ПФ) ведеться з дня його створення і реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також внесення відомостей про фонд до Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування до дня ліквідації фонду. Облік операцій інститутів спільного інвестування здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закону України «Про інститути спільного інвестування»[1], з урахуванням особливостей бухгалтерського обліку інститутів спільного інвестування, встановлених НКЦПФР відповідно до законодавства, та Правил ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування[2], затверджених рішенням Ради Української асоціації інвестиційного бізнесу України (УАІБ) та погоджених рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Слід зазначити, що ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування використовуються субрахунки, що передбачені «Інструкцією про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. № 291.

Зауважимо, що з 01 січня 2015 року запроваджена обов'язкова вимога щодо складання річної звітності ІСІ та КУА за міжнародними стандартами фінансової звітності. Відповідно до цього 19 березня 2015 року Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ) затвердила «Правила ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування», в яких висуваються рекомендації щодо застосування положень МСБО та МСФЗ до обліку діяльності ІСІ, зокрема: первісне визнання активів; облік фінансових активів, інвестиції в асоційовані компанії, інвестиційне нерухоме майно, необоротні активи на продаж, нематеріальні активи; підтвердження та облік доходів, отриманих від активів ІСІ; припинення визнання активів.

Відзначимо, що складання та подання річної звітності ІСІ та КУА за МСФЗ має ряд особливостей: 1) обов'язковість складання за МСФЗ – з 01 січня 2015 р.; 2) формат – в електронній формі як XML-файл; 3) застосування програми UrKua та конвертатора, розроблених УАІБ, за умови членства в асоціації. Поряд з цим не менш важливим кроком НКЦПФР було рішення синхронізувати вимоги Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками і низкою інших нормативно-правових актів Комісії, які регламентують подання адміністративних даних та інформації професійними учасниками фондового ринку. Професійні учасники фондового ринку повинні здійснити розрахунок пруденційних нормативів за січень 2017 року за новими вимогами, які набрали чинності з 01.01.2017 року, та подати до Комісії адміністративні дані з урахуванням цих змін» [4].

Слід зазначити, дохід ІСІ визнається, коли існують надходження до фінансових інститутів у вигляді економічних вигід і ці вигоди можна достовірно оцінити. Відсотки за борговими цінними паперами, відсотки за банківськими депозитами, відсотки за договорами позики (у випадку надання позик венчурними фондами відповідно до статті 48 Закону України «Про інститути спільного інвестування» та нормативно-правовими актами НКЦПФР) обліковуються на рахунку 73 «Інші фінансові доходи». Проте, при оцінці фінансових активів за амортизованою собівартістю відсотки окремо не нараховуються, а дивіденди обліковуються на рахунку 73 «Інші фінансові доходи». Правила оцінки витрат безпосередньо МСФЗ не встановлені, оскільки їх величина є похідною від вартості активів і зобов'язань, правила оцінки яких встановлені МСФЗ.

Діюче законодавство України встановлює порядок бухгалтерського обліку операцій, які пов'язані з викупом, розповсюдженням та продажем акцій чи інвестиційних сертифікатів. Цей порядок передбачає використання вилученого капіталу, який є коригуючим власний капітал венчурного фонду. Тобто вилучений капітал уявляє собою фактичну собівартість цінних паперів власної емісії фонду, викуплених у своїх учасників. Згідно із Законом «Про інститути спільного інвестування», викуп акцій чи інвестиційних сертифікатів венчурний фонд здійснює по розрахунковій вартості цінного папера на день зарахування таких цінних паперів на рахунок фонду. Для узагальнення інформації про фактичну собівартість викуплених акцій чи інвестиційних сертифікатів передбачено рахунок 45 «Вилучений капітал», а саме:

- 1) рахунок 451 «Вилучені акції» – для обліку викуплених акцій;
- 2) рахунок 453 «Інший вилучений капітал» – для обліку викуплених інвестиційних сертифікатів.

При первинному розміщенні інвестиційних сертифікатів венчурного фонду (після перереєстрації права власності), сума неоплаченого капіталу, який обліковується на рахунку 46, зменшується на суму грошових коштів, отриманих від учасників у розмірі розрахункової вартості інвестиційних сертифікатів, проведенням Д 31 «Рахунки в банку» – К 46 «Неоплачений капітал». У випадку, якщо інвестиційні сертифікати Кампанія з управління

активами (КУА) розміщує за ціною більше номінальної вартості, виникає емісійний дохід, який обліковується на рахунку 421 «Емісійний дохід». В бухгалтерському обліку це відображається записом Д 46 «Неоплачений капітал» - К 421 «Емісійний дохід» на суму перевищення ціни розміщення над номінальною вартістю сертифіката. У випадку розміщення інвестиційного сертифікату пайового фонду за ціною вище номінальної вартості, існують такі варіанти обліку:

- якщо існує накопичений залишок рахунку 412 «Емісійний дохід», то проведенням Д 421 «Емісійний дохід» - К 46 «Неоплачений капітал» відображається різниця між номінальною вартістю над ціною розміщення сертифіката;

- при відсутності накопиченого залишку рахунку 412 «Емісійний дохід», різниця між номінальною вартістю над ціною розміщення акцій пропонується відображати проведенням Д 442 «Непокриті збитки» - К 46 «Неоплачений капітал».

Проте, розрахунки за нарахованими дивідендами з власникам цінних паперів ІСІ (акціями або інвестиційними сертифікатами) слід відображати на субрахунку «Розрахунки за нарахованими дивідендами» рахунку «Розрахунки з учасниками», у кореспонденції з субрахунком «Прибуток, використаний у звітному періоді». Під час зменшення суми нарахованих дивідендів на суму нарахованого податку з доходів фізичних осіб або податку, що утримується з доходів нерезидентів, відображається за дебетом субрахунку «Розрахунки за нарахованими дивідендами» у кореспонденції з субрахунком «Розрахунки за податками» рахунку «Розрахунки за податками й платежами».

Фінансовий результат операційної діяльності ІСІ визначається як алгебраїчна сума іншого операційного доходу, адміністративних та інших операційних витрат. Для узагальнення інформації про витрати операційної діяльності за елементами витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати) можуть використовуватися рахунки 8 класу із щомісячним списанням сальдо рахунків у кореспонденції з рахунками обов'язкового для використання класу 9 «Витрати діяльності». Відображення витрат операційної діяльності (адміністративних та інших операційних витрат) здійснюється з урахуванням вимог щодо складу витрат ІСІ, визначених нормативно-правовими актами НКЦПФР, згідно з Законом України «Про інститути спільного інвестування».

Результат операційної діяльності обліковується на субрахунку «Результат операційної діяльності» рахунку «Фінансові результати», на якому за кредитом відображається, в порядку закриття рахунків, сума доходів від іншої операційної діяльності (рахунок «Інший операційний дохід»), за дебетом — сума, в порядку закриття рахунків обліку адміністративних витрат та інших операційних витрат (рахунки «Адміністративні витрати», «Інші витрати операційної діяльності»).

Таким чином, проведене дослідження методики бухгалтерського обліку випуску та первинного розміщення цінних паперів інвестиційних фондів дозволило встановити, що облік власного капіталу має досить велике значення через важливість даного виду капіталу для діяльності фондів. Тому, з метою правильної організації обліку, яка є запорукою отримання точної і потрібної інформації, визначена необхідність ведення окремо обліку статутного капіталу, сформованого за рахунок внесків засновників венчурного фонду, та статутного капіталу, сформованого за рахунок інвестиційних вкладів.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 05.07.2012 р. № 5080-VI «Про інститути спільного інвестування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.
2. Правила ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування // Затв. Рішенням Ради УАІБ від 19.03.2015 р.; погоджено рішенням НКЦПФР №648 від 13.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/about_uaib/internal_docs/standards/193880.html.
3. Стандарт УАІБ 1 «Бухгалтерський облік діяльності інститутів спільного інвестування» / Затв. рішенням Загальних зборів УАІБ від 21 грудня 2012 р. (зі змінами від 25 лютого 2015 р.); погоджено Рішенням НКЦПФР № 213 від 19.02.2013 р. (№ 393 від 01.04.2014 р.; № 648 від 13.05.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/about_uaib/internal_docs/standards.html.
4. Звітність КУА за січень 2017 року з 28 лютого 2017 року НКЦПФР приймає з урахуванням змін, внесених в Положення 1343 (зміни щодо пруденційних нормативів) / УАІБ: Питання обліку і звітності від 28.02.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/aktual_kua/account/254916.html.